

Nr 9.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående återbetalning i vissa fall av erlagda tjänstepensionsavgifter.

I en inom första kammaren under nr 157 av herr *Lundqvist* väckt motion, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har hemställts, »att riksdagen måtte medgiva, att återbetalning av erlagda tjänstepensionsavgifter må äga rum i sådana fall, då befattningshavare vid avgång ur statens tjänst icke erhållit vederlag för avgifterna, vare sig genom inbetalning till pensionsstyrelsen för beredande av pension därifrån eller i form av uppskjuten livränta, dock under förutsättning att befattningshavaren under sammanlagt minst tre år före avgången haft anställning, som vid nämnda tillfälle varit förenad med tjänstepensionsrätt».

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet, i den mån ej redogörelse härför lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Den nu väckta frågan har vid ett tidigare tillfälle, nämligen år 1942, varit föremål för riksdagens prövning i anledning av en då väckt motion (II: 110), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att ordinarie tjänstemän i statens tjänst, vilka avgått från tjänsten utan rätt att komma i åtnjutande av pension, måtte tillerkännas samma förmåner, som jämlikt stadgandena i dels § 12 i lag angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk den 4 juni 1920, dels ock § 22 av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 tillkommit tjänstemän, som senare under likartade förhållanden avgått ur statens tjänst.

I yttrande över den vid 1942 års riksdag väckta motionen avstyrkte *statskontoret* på anförda skäl bifall till motionen.

För egen del anförde *bankoutskottet vid 1942 års riksdag* (utl. nr 40):

Enligt tidigare gällande bestämmelser — liksom enligt bestämmelserna i 1907 års för vissa förvaltningsområden alltjämt gällande pensionslag — ägde tjänsteman vid avgång ur statens tjänst före uppnådd pensionsålder av annan orsak än invaliditet eller sjukdom icke någon rätt till pension på grund av inbetalda avgifter och ej heller rätt att återbekomma sådana avgifter. Detta var vid kommunikationsverken fallet före tillkomsten av 1920 års pensionslag; vid den civila statsförvaltningen i övrigt ävensom vid militärförvaltningen var enahanda förhållande rådande intill ikraftträdandet den 1 juli 1935 av de nuvarande civila och militära tjänstepensionsreglementena. I 1920 års pensionslag för kommunikationsverken föreskrevs, att för tjänsteman, som avgick ur tjänst utan att vara berättigad till tjänste-

pension, skulle kapitalvärdet av hans pensionsavgifter inbetalas från vederbörande pensionsfond till pensionsstyrelsen för beredande av pension åt honom enligt lagen om allmän pensionsförsäkring. I civila och militära tjänstepensionsreglementena hava intagits stadganden, vilka i princip innebära, att tjänstemän, som avgå ur statens tjänst utan rätt att komma i åtnjutande av pension enligt reglementena, skola försäkras till erhållande av s. k. uppskjuten livränta. Denna livränta innebär såtillvida en utvidgning av motsvarande förmån enligt kommunikationsverkens pensionslag, som den avgångne därigenom erhåller vederlag — helt eller delvis — icke blott för de under tjänstetiden erlagda bidragen till pensioneringen utan jämväl för den del av den på tjänstetiden belöpande pensionen, som bekostas av staten. I den föreliggande motionen hemställs nu, att riksdagen måtte besluta, att ordinarie tjänstemän, vilka avgått från tjänsten utan rätt till pension, må tillerkännas enahanda förmån, som jämlikt stadgandena i dels 1920 års pensionslag för kommunikationsverken, dels ock civila tjänstepensionsreglementet tillförsäkrats tjänstemän, vilka efter den 1 juli 1920 respektive den 1 juli 1935 under likartade förhållanden avgått ur statstjänst. Enligt detta förslag skulle således bestämmelserna i kommunikationsverkens pensionslag angående beredande av pension på basis av kapitalvärdet av erlagda pensionsavgifter, respektive i civila tjänstepensionsreglementet angående uppskjuten livränta, givas så att säga retroaktiv tillämpning på f. d. befattningshavare, vilka icke varit underkastade pensionslagens eller pensionsreglementets föreskrifter.

Statskontoret har för sin del ställt sig bestämt avvisande gentemot motionärens förslag under hänvisning till att en retroaktiv tillämpning av nyare pensioneringsgrunder vore ägnad att ingiva starka betänkligheter. Vad statskontoret sålunda anfört är givetvis i princip riktigt. Enligt utskottets mening bör dock i undantagsfall, där så kan ske utan prejudicerande verkningar, avsteg kunna göras från den ståndpunkt, som intagits av statskontoret och som hittills tämligen konsekvent biträts av statsmakterna. Från denna utgångspunkt synes det i motionen framlagda förslaget — dock med vissa modifikationer — kunna förtjäna att tagas under övervägande. Det synes ock, sakligt sett, icke vara oförenligt med rättvisa och billighet, att befattningshavare, som avgått ur tjänst utan rätt till någon pensionsförmån, på ett eller annat sätt erhålla gottgörelse för vad de utgivit i pensionsavgifter för sin egen pensionering. Att härvid — såsom statskontoret tolkat motionen — genom beviljande av uppskjuten livränta gå utöver de föreskrifter, som gällt enligt kommunikationsverkens pensionslag, synes utskottet emellertid icke motiverat eller ur kostnadssynpunkt tillrådligt. Men även ett tillgodoräknande enligt nämnda lag av kapitalvärdet av avgifterna torde få anses vara en alltför långt gående åtgärd. Såsom statskontoret framhållit, ha befattningshavarna redan före avgången erhållit visst vederlag för pensionsavgifterna i form av rätt till invalid- och sjukpension. Redan återfåendet av erlagda avgifter — utan ränta därå — synes utskottet innebära en stor förmån ur befattningshavarnas synpunkt. En dylik lösning skulle dessutom medföra en betydande administrativ förenkling. Vidare synes det utskottet, att en återbetalning av avgifterna i så fall bör begränsas till att avse befattningshavare, som vid bestämmelsernas ikraftträdande alltjämt äro i livet, ävensom att återbetalningen bör göras beroende av särskild ansökan från vederbörande befattningshavare eller dennes rättsinnehavare.

Enligt utskottets mening skulle det sålunda i och för sig vara rimligt och

möjligt att i modifierad form realisera den i motionen väckta tanken. Emellertid saknas material för bedömande av förslagets räckvidd och ekonomiska innebörd. Såsom statskontoret antytt, torde det icke utan ingående undersökning vara möjligt att fastställa vare sig antalet av de personer, vilka skulle kunna bli delaktiga av den ifrågasatta förmånen, eller storleken av de i varje särskilt fall erlagda pensionsavgifterna. I detta sammanhang bör framhållas, att en åtgärd i motionens syfte måste inbegripa även militära befattningshavare, som avgått ur tjänst före ikraftträdandet den 1 juli 1935 av militära tjänstepensionsreglementet. Med hänsyn till det anförda och då nuvarande statsfinansiella läge manar till försiktighet, när det gäller nya utgifter, finner sig utskottet icke nu kunna taga definitiv ställning i frågan. Enligt utskottets mening torde emellertid denna böra göras till föremål för närmare utredning genom Kungl. Maj:ts försorg i syfte att klarlägga, huruvida och i vad mån förutsättningar föreligga för återbetalning i här avsedda fall av erlagda tjänstepensionsavgifter. Utskottet vill därför förorda, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning i ämnet och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning av den väckta frågan.

Vid besvarande den 1 juli 1948 i första kammaren av en utav herr Lundqvist framställd *interpellation*, huruvida den av 1942 års riksdag begärda utredningen hunne avslutas inom sådan tid, att eventuellt förslag till frågans avgörande kunde framläggas senast till 1949 års riksdag, anförde *chefen för finansdepartementet* i huvudsak följande:

Frågan hade varit föremål för utredning inom finansdepartementet. Det därvid framkomna materialet hade emellertid visat sig icke vara tillräckligt omfattande för en tillförlitlig redovisning av antalet personer, som skulle kunna bli delaktiga av den av bankoutskottet ifrågasatta förmånen, eller beloppet av de pensionsavgifter, som skulle kunna komma att återbetalas. Att åstadkomma uppgifter, på vilka man med någon större grad av säkerhet skulle kunna bedöma räckvidden av det ifrågasatta medgivandet och kostnaden för dess genomförande, skulle innebära en mycket betydande arbetsbelastning för myndigheterna. För ändamålet skulle nämligen bli nödvändigt för vederbörande myndigheter att verkställa en genomgång av tjänstematriklar och räkenskaper, vilken i de flesta fall — särskilt beträffande de stora affärsverken — skulle bli synnerligen tidsödande och därför även kostnadskrävande. Undersökningen måste sträcka sig flera decennier tillbaka och omfatta även tid, från vilken tillförlitliga matriklar och räkenskapshandlingar ofta ej funnes bevarade. Att söka utröna i vad mån de förutvarande befattningshavarna alltjämt vore i livet, komme vidare att tarva en omfattande korrespondens med pastorsämbeten m. fl. myndigheter. Den anordning med återbetalning av erlagda pensionsavgifter, som bankoutskottet ansett böra undersökas, skulle alltså vara förenad med administrativa svårigheter och olägenheter, som vore högst avsevärda och betydligt större än som kunnat förutses vid riksdagens behandling av ärendet. Med hänsyn till vad sålunda framkommit vid utredningen hade Kungl. Maj:t icke funnit skäl föreligga att för riksdagen framlägga förslag i ämnet. Beslut härom hade meddelats den 27 juni 1947.

Utskottet. Såsom av redogörelsen framgår, har 1942 års riksdag hos Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av frågan, huruvida och i vad mån återbetalning av erlagda tjänstepensionsavgifter skulle kunna medgivas i sådana fall, då befattningshavare vid avgång ur statens tjänst icke erhållit vederlag för avgifterna vare sig genom inbetalning till pensionsstyrelsen för beredande av pension därifrån eller i form av uppskjuten livränta, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Den av Kungl. Maj:t i anledning härav verkställda utredningen har visat, att det ifrågasatta återbetalningsförfarandet skulle bliva förenat med synnerligen stor administrativ omgång och kräva tidsödande undersökningar från de berörda myndigheternas sida. I anledning härav har Kungl. Maj:t enligt beslut den 27 juni 1947 icke funnit skäl att för riksdagen framlägga förslag i ämnet. Med hänsyn härtill och då några nya omständigheter av betydelse för frågans bedömning icke blivit anförda i den nu väckta motionen, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka någon åtgärd i motionens syfte. Den ifrågasatta begränsningen av rätten till återbekommande av erlagda pensionsavgifter till tjänstemän, som vid avgången ur tjänst erlagt pensionsavgifter under viss minimitid, synes nämligen endast i någon mån vara ägnad att minska de i det föregående berörda administrativa svårigheterna. I varje fall kvarstår alltjämt ovissheten rörande såväl antalet av de f. d. tjänstemän, varom här är fråga, som storleken av den statsutgift, som skulle föranledas av ett bifall till motionen. Likaså saknas kännedom om vilka tjänstemannakategorier den avgångna personalen tillhört.

Vad angår den i motionen framförda synpunkten att frågan kommit i ett nytt läge genom 1947 års riksdagsbeslut om retroaktiv omreglering av äldre pensioner till principiell likställighet med de enligt 1947 års reglementen utgående, vill utskottet framhålla, att nämnda beslut innebar en justering av vissa redan tillförsäkrade förmåner. Den nu väckta frågan innefattar emellertid ett anspråk gentemot staten, för vilket någon rättsgrund över huvud taget icke förelåg enligt de vid tiden för vederbörandes avgång ur tjänst gällande pensioneringsbestämmelserna. De tjänstemän, som under ifrågavarande tid funnit med sin fördel förenligt att lämna statstjänsten, ha dessutom gjort detta i full vetskap om konsekvenserna beträffande pensionsavgifterna. De ha också, såsom i ärendet tidigare framhållits, redan före avgången erhållit visst vederlag för pensionsavgifterna i form av rätt till invalid- och sjukpension.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motion I: 157 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 mars 1949.

På bankoutsrottets vägnar:
HARALD ÅKERBERG.

Närvarande

från första kammaren: herrar Leander, Lundqvist, Näsgård, Petersson i Karlskrona, Mogård, Andersson i Tidaholm, Persson i Älvdalsåsen* och Johannesson;

från andra kammaren: herrar Wiberg, Andersson i Munkaljungby*, Fröderberg, Persson i Norrby, Nilsson i Landskrona, Schmidt, Svensson i Alingsås och fru Humla.

*) Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herr *Lundqvist*, som inom utskottet yrkat bifall till motionen med den ändringen, att såsom villkor för återbetalning av pensionsavgifter skulle krävas, att vederbörande under sammanlagt minst *tio* år erlagt sådana avgifter, och sålunda hemställt,

att riksdagen, i anledning av motionen I: 157, må

1) medgiva, att återbetalning av erlagda tjänstepensionsavgifter må äga rum i sådana fall, då befattningshavare vid avgång ur statens tjänst icke erhållit vederlag för avgifterna, vare sig genom inbetalning till pensionsstyrelsen för beredande av pension därifrån eller i form av uppskjuten livränta, dock under förutsättning att befattningshavaren under sammanlagt minst tio år erlagt sådana avgifter; samt

2) besluta, att för ändamålet erforderliga medel skola bestridas av det under trettonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till diverse pensioner och understöd m. m.
